

PINTÉRNÉ LÁZOK ORSOLYA – KUTHY-MEGYESI JUDIT – NAGYNÉ SZŰCS ANDREA –
PONTYOS TAMÁS

Bevezető gondolatok a méltányos oktatás kialakításához

„...újuljatok meg lelketekben
és elmétekben...” (Ef 4,23)

Az elmúlt évtizedben a társadalmi-gazdasági háttér szerinti szelekciós hatás vizsgálata kapcsán több, a magyar oktatási rendszert bíráló nemzetközi visszajelzés született. Az egyik legerősebb az Európai Bizottság 2016. május 26-án kötelezettségsegési eljárás indítása Magyarországgal szemben az oktatás területén a faji egyenlőségi irányelv (2000/43/EK) végrehajtásának hiányosságai miatt – ideértve a kisebbségi gyermekek rendszerszintű elkülönítésének fennállását –, ahol a kifogások között kiemelt helyen szerepel az egyházi fenntartású intézmények gyakorlata. Ez az eljárás jelenleg is folyamatban van.

A fentiek mentén 2017 júniusában módosult az Ebktv.¹ és az Nkt.² annak érdekében, hogy csak az az oktatás minősüljön jogszerűnek, amely egyidejűleg megfelel valamennyi követelménynek a nemzetiségi jogi szempontjából és a vallási meggyőződés vonatkozásában is helytálló. A területen új helyzetet teremtett, hogy 2024. január 1-jén hatályba lépett a köznevelés területén alkalmazandó diszkriminációellenes intézkedésekről szóló 2023. évi XCII. törvény³, amelynek szankciós joghátránya az állami támogatás csökkentése, amennyiben egy

REFORMÁTUS KÖZNEVELÉSI
INKLÚZIÓS MÓDSZERTANI
TÁMOGATÓ PROGRAM

általános iskola nem a települési arányokhoz képest meghatározott mértékben fogad hátrányos helyzetű, halmozottan hátrányos helyzetű tanulókat a működése szerinti településről. Az adott évre járó állami költségvetési támogatás összegét 10%-kal csökkentett mértékben folyósítják (1. §), amennyiben a több általános iskolát magában foglaló településeken a hátrányos helyzetű tanulók aránya az általános iskolában,

„a) több mint 20 százalékponttal alacsonyabb, mint az e törvény hatálybalépésének évében, valamint az azt követő évben indult tanév elején meghatározott átlagos arány azon településen, ahol az általános iskola működik,

b) több mint 15 százalékponttal alacsonyabb, mint az e törvény hatálybalépését követő második évben indult tanév, valamint az azt követő tanévek elején meghatározott átlagos arány azon településen, ahol az általános iskola működik.”

Az Oktatási Hivatal közzétette honlapján a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók arányának településenkénti listáját, melyben mindazon települések szerepelnek, ahol – a 2024. január 15-ei adatok szerint – egynél több általános iskola működik. Ezekhez a mutatókhoz mérten

a 2023. évi XCII. törvény előírásait jelenleg 21 református általános iskola nem teljesíti, ami éves költségvetési támogatásuk összegét 10%-kal csökkenti.

A szankcióval sújtott probléma nem csupán egyházi intézményi jelenség, jelentőségét a 2017–2020 között megvalósuló EFOP-3.1.5-16 – *A tanulói lemorzsolódással veszélyeztetett intézmények támogatása*⁴ elnevezésű kiemelt projekt is mutatja, amely több mint 11,6 Mrd forint támogatási keret ráfordításával törekedett olyan területi és helyi szintű pedagógiai szakmai szolgáltatói rendszer kialakítására, amely átfogóan támogatja a köznevelési intézményeket óvodáktól a középiskoláig. A projekt célkitűzései többek között hálózati együttműködések kialakítására, valamint a deszegregációs intézkedési és oktatásszervezési tervek fejlesztésére irányultak, kedvezményezettje az Oktatási Hivatal volt.

A minőségi oktatáshoz való egyenlő esélyű hozzáférés kérdése a nemzetiségi jogokért felelős („kisebbségi”) ombudsman(ok) figyelmének középpontjában áll a kezdetektől fogva. Kiemelt vizsgálati terület volt az iskolai sikerességhez szükséges – a hátrányokat kiküszöbölő –, egyenlő oktatás biztosítása, diszkriminációmentesség megteremtése a hazai köznevelés rendszerében⁵. 2025. november 3-án jelent meg a nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes elvi állásfoglalása az egyházi fenntartású intézmények és a roma gyerekek iskolai szegregációjának összefüggéseiről. A vizsgálatra okot adó egyéni panasz 2024-ben Ibrányból érkezett a helyi református iskola kapcsán, azonban a biztoshelyettes ennek következtében az egyházi oktatás egészére átfogó vizsgálatot kezdeményezett. Jelentésében megállapítja,

hogy: „*a jelenlegi jogi szabályozási környezetben gyakorlatilag kikerülhetetlen a párhuzamos egyházi iskolai jelenlét szegregációt növelő hatása*”⁶, amelynek számos oka körvonalazható: mélyebb, a tanulókat érintő társadalmi jellemzők, közöttük a helyi közösségek közötti törésvonalak, a társadalmi kohézió hiánya és az oktatási rendszer strukturális problémái.

2025. november 20-án a *Szemlélek* online magazin oldalán született MRE oktatás vezetői nyilatkozat⁷ törekszik átlátható formában összefoglalni azokat a tényeket és okokat, amelyek az ombudsman állásfoglalásához a református oktatási szempontból kapcsolódnak. A jelentés alapján az állami és egyházi intézmények között jelentős az eltérés a hátrányos helyzetű diákok arányában. A szegregációs probléma azonban komplexebb ennél az iskolai jelenségnél: a tanulók összetételében nemcsak az iskola típusa számít, hanem a tanuló és családja társadalmi háttere (ideértve a lakhatási és szociális helyzetet, a települési foglalkoztatási jellemzőket) is, amelyek együttesen jelentős hatással lehetnek arra, hogy melyik iskolába járnak a helyi gyerekek. Fontos tényező, hogy az iskolák nem tartanak nyilván etnikai adatokat a tanulókra vonatkozóan, csak a hátrányos helyzetet rögzítik, amennyiben annak egyéni szempontból van relevanciája. Látható mindezek mellett, hogy a szabad iskolaválasztás, mint szülői jog sokszor szembe kerül az inklúzióval. A probléma ugyan nem kizárólag a református egyházi oktatást érinti, de a vizsgált ibrányi ügy „*magán hordozza az átfogó probléma jegyeit*”. Az egyházi iskolák szegregációs helyzete mögött komplex társadalmi-gazdasági struktúrák ellentmondásai azonosíthatók.

Az Oktatási Szolgálat – amely az MRE hittanoktatási, köznevelési, szakképzési, és felnőttképzési feladatait irányító, koordináló és végrehajtó országos hatáskörű központi szerve – az elmúlt években egyre inkább kiemeltként kezeli a témát. Ennek egyik eredménye, hogy emelkedik a már működő integrációs programok száma – tanodák, felzárkóztatást elősegítő kezdeményezések, felsőoktatási szakkollégiumok –, amelyek középpontjában a hátrányos helyzetű, gyakran roma fiatalok támogatása, iskolai lemorzsolódásuk csökkentése szerepel. Előbbiek mellett azonban az is látható, hogy a református iskolák inkluzivitás értelmezése és gyakorlata is jelenleg eltérő képet mutat. A református oktatásban az elmúlt 7 év a HEKS projekt⁸ támogatása révén hozott olyan szemléletet és megoldásokat, melyek meg tudják alapozni a következő 5 évre vonatkozó inkluzív fejlesztéseket.

2017-től az alábbi települések református általános iskolai intézményeiben látunk kimagasló eredményeket a támogatott református iskolai projektek kapcsán: Nagyharsány (Értékalapú Befogadó Nevelés Módszertana – ÉBEN), Drávafok (térégi iskolai inklúzió), Magyarcsanád, Göncruszka, Nemesgörzsöny, Kántorjánosi (Felzárkózó települések – FETE mintaiskola), Polgár (Hajdúvidék egyházmegye iskolarendszere), Selye (Oktatási Szolgálat pilléresedés Első Esély Együtt (EEE) Projekt – Baranyai Egyházmegye Pécsi Református Kollégium – Selyei Mezőgazdasági Szakközép).

A Magyarországi Református Egyház (MRE) időről időre megalkotja azokat a stratégiai célokat, amelyek megfelelő alapjai lehetnek az elérni kívánt jövőképeknek. Ennek megfelelően az oktatási területen a Reformá-

tus Oktatási Stratégiának (REFHÁLÓ 2026–2030) kiemelt részévé vált az eredményes és méltányos köznevelés⁹. Célja a felebaráti odafordulás pedagógiájának megvalósításán keresztül olyan inkluzív, méltányos, magas minőségű oktatási rendszer kialakítása, amely minden gyermek fejlődését támogatja, miközben erősíti a református közösségeket és értékrendet is. A méltányos oktatás kiemelt horizontális szempontjai:

- befogadó szemlélet erősítése (jogsabályi és hitvallási köteleesség is),
- intézményi és pedagógiai megújulás,
- szakmai együttműködések fejlesztése (EGYMI, szakemberek, partnerségek),
- művészet és sport, mint kulcsfejlesztő eszközök,
- szülők, családok támogatása,
- pedagógusok lelki egészségének megerősítése.

A dokumentum megalapozottságát tükrözi annak konszenzusos támogatottsága, amely határidőket és végrehajtási felelősöket is meghatároz. A stratégia újszerű gyakorlati megvalósulását segíti a Református Pedagógiai Intézet (RPI) vezetésével életre hívott Inkluzív Módszertani Támogatás Munkacsoport.

A munkacsoport tevékenysége hozzájárulhat az intézményekben az inkluzivitás módszertanának beépüléséhez és kiterjesztéséhez. Ennek első szintje a bevont iskolák inkluzív irányú fejlesztése, módszertani megújulásuk támogatása. A második szint a tapasztalatok megosztása és hálózatosodásuk megvalósítása.

A kijelölt cél a jézusi odafordulást mintává és a folyamat mozgatójává tenni (amely mindig méltányos, ítéletmentes, megújulásra hív és kész áldozatot hozni), és mindezt a keresztyén alapértékek és a református háttér

mentén tovább erősíteni. A munkacsoport szorgalmazza, hogy a református iskolák hivatalos dokumentumaiba (pedagógiai program, munkaterv, helyi tanterv) rögzítésre kerüljenek az intézmény számára fenntartható elemek¹⁰, továbbá maga is javaslatot tesz olyan inkluzív program elkészítésére, amely a pedagógiai program részévé beemelhető.

Összefoglalóan elmondható, hogy a Magyarországi Református Egyház (MRE) is felelősséget vállal a diszkriminációval összefüggő társadalmi helyzet javításáért, és ezért olyan intézkedéseket tervez, amelyek elősegíthetik az inkluzív és méltányos oktatást. Jelen dokumentum a probléma bemutatását célozza és a kapcsolódó fejlesztési és beavatkozási lépésekre tesz javaslatot.

A Magyarországi Református Egyház (MRE) – összhangban az ombudsmani

állásfoglalással – elkötelezett a szelekciós működési gyakorlatok felszámolásában, részt vesz a hátrányos helyzetű és a roma gyermekek köznevelési integrációjával kapcsolatos feladatok felvállalásában. Egyházi oktatási intézményfenntartói szinten törekszik megismerni a témában létező nemzetközi és hazai jó gyakorlatokat, amelyek alapján célja, hogy egységes, inkluzív módszertani útmutatót dolgozzon ki valamennyi iskolafenntartó egyházközsége számára. Célkitűzése, hogy munkájával folyamatos támogatást és ösztönzést nyújtson felelős iskolafenntartói számára, az inklúziós folyamatokkal összefüggő feladataik megkezdésében és végrehajtásában.

További információk:

<https://refpedi.hu/inkluzios-modszertani-tamogato-program/>

¹ Ebktv. – 2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról - Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye

² Köznev. tv. – 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről - Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye

³ 2023. évi XCII. törvény – Nemzeti Jogszabálytár

⁴ Támogatott projektek – Pályázati Portál

⁵ Státusz – AJBH

⁶ Szalayné Sándor, E. (2025). *6/2025. számú elvi állásfoglalás a párhuzamosan megjelenő egyházi fenntartású köznevelési intézmények felvételi és működési gyakorlatának, valamint a roma gyerekek iskolai szegregációjának az összefüggéseiről*. Alapvető Jogok Biztosának Hivatala. ajbh.hu

⁷ <https://szemlelek.net/a-szegregacio-fo-okai-az-egyhazi-iskolak-itt-a-reformatusok-valasza/>

⁸ Hilfswerk der Evangelisch-reformierten Kirche Schweiz (Svájci Protestáns Egyházak Segélyszervezete). <https://ciganymisszio.reformatus.hu/heks/heks-inkluziv-iskolaprogram/>

⁹ II. akcióterület: Eredményes és méltányos köznevelés

¹⁰ A fejlesztési tevékenység része, hogy az intézmények számára kidolgozásra kerül és elérhetővé válik egy inkluzív oktatást segítő programcsomag is.